

BUREAUONDERZOEK

NAAR DE ARCHEOLOGISCHE WAARDE
VAN HET PLANGEBIED

DORPSSTRAAT 63-69 TE OBDAM

GEMEENTE KOGGENLAND

Colofon

SCENH Rapport cultuurhistorie 100

Opdrachtgever: Kamp Bouwbedrijf BV
Titel: Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Dorpsstraat 63-69, Obdam, gemeente Koggenland
Status: Definitief
Datum: september 2007
Projectnummer: 07P099
Seniorarcheoloog: drs. G.P. Alders
Auteur: drs. K.J. Haakmeester
Illustraties: Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, tenzij anders vermeld

Autorisatie: drs. G.P. Alders

Datum:

ISSN: 1871-398X

© Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer, 2007

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

De Stichting aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland
Veerdijk 32
1531 MS Wormer

Telefoon 075-647 45 13
Fax 075-640 04 84
Email info@cultureelerfgoednh.nl
Internet www.cultureelerfgoednh.nl

SAMENVATTING

Op de planlocatie Dorpsstraat 63-69 te Obdam, gemeente Koggenland, zal in de nabije toekomst een nieuwbouwproject worden gerealiseerd. Hierbij zal een parkeergarage worden aangelegd die een ontgraving van meer dan 2 meter beneden maaiveld noodzakelijk maakt. Alvorens de bouw van start gaat zal de bestaande bebouwing worden gesloopt en zal het terrein worden gesaneerd. Geadviseerd wordt om voorafgaand aan de graafwerkzaamheden een inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen uit te laten voeren. Hiertoe dient een Plan van Aanpak te worden opgesteld. Dit Plan van Aanpak moet nauwkeurig worden afgestemd op het saneringsplan. Op basis van de resultaten van het booronderzoek kan worden bepaald of er aanvullend archeologisch onderzoek nodig is in de vorm van proefsleuven, dan wel een opgraving.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	3
1. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	7
2. INLEIDING.....	9
3. HUIDIGE SITUATIE EN VOorgenomen ONTWIKKELINGEN IN HET PLANGEBIED	11
4. HISTORISCHE EN AARDWETENSCHAPPELIJKE SITUATIE IN HET ONDERZOEKSGBIED	13
5. BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN IN HET ONDERZOEKSGBIED	15
6. GESPECIFICEERDE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING VOOR HET PLANGEBIED.....	17
7. ADVIES	19
LITERATUUR- EN DOCUMENTATIELIJST	21
AFBEELDINGEN	22
Afbeelding 1	22
Afbeelding 2	24
Afbeelding 3	26
Afbeelding 4	28
Afbeelding 5	30
Afbeelding 6	32
Afbeelding 7	34

1. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Landelijke registratiecode: 24429
Datum: 10 september 2007
Opdrachtgever: Kamp Bouwbedrijf BV
Postbus 26
1700 AA Heerhugowaard
Contactpersoon: Dhr. A. Koot
Tel. 072-5714881
Uitvoerder onderzoek: Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland
Bevoegd gezag (BG): Gemeente Koggenland
Middenhof 2
1648 JG De Goorn
Tel. 0229-54 84 00
Locatie: gemeente: Koggenland
plaats: Obdam
toponiem: Dorpsstraat 63-69
kaartblad TKN: 19E
coördinaten: 122.302/520.709 (N)
122.330/520.686 (O)
122.265/520.636 (Z)
122.300/520.670 (W)

2. INLEIDING

Kamp Bouwbedrijf BV te Heerhugowaard heeft de Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland opdracht verleend tot het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek aangaande de ontwikkelingslocatie Dorpsstraat 63-69 te Obdam, gemeente Koggenland (afbeelding 1).

Het doel van het bureauonderzoek is om na te gaan of er binnen het plangebied archeologische waarden in het geding zijn, zodat tijdens de geplande werkzaamheden in voldoende mate rekening gehouden kan worden met de archeologische aspecten op deze locatie. Als onderzoeksgebied is gekozen voor de wijdere omgeving van het plangebied, ofwel het terrein dat ligt binnen een straal van ca. 500 meter om het plangebied. Hierbinnen valt een deel van de historische kern, zoals begrensd op de Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Holland, maar ook een deel van het omliggende buitengebied.

Voor dit bureauonderzoek zijn diverse bronnen gebruikt om een beeld te verkrijgen over het verleden van het plangebied. Voor een belangrijk deel zijn gegevens verzameld met behulp van het **Archeologisch InformatieSysteem (ARCHIS)**. Dit is een uitgebreid digitaal archief waarin onder meer archeologische waarnemingen en terreinen zijn opgenomen. Een waarneming bestaat uit één of meerdere vondsten en grondsporen. De in ARCHIS te raadplegen Archeologische Monumentenkaart (AMK) bevat een overzicht van behoudwaardige archeologische terreinen waarvan een deel van rijkswegen beschermd is. De terreinen van de AMK zijn door de provincie overgenomen en op de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW-kaart) van Noord-Holland geplaatst. Binnen het onderzoeksgebied bleken 4 archeologische waarnemingen in ARCHIS te zijn opgenomen.

Verder is historisch en geografisch kaartmateriaal geraadpleegd om een beeld te verkrijgen van de geolandschappelijke situering van het onderzoeksgebied.

Het onderzoek is uitgevoerd door drs. K.J. Haakmeester onder verantwoordelijkheid van drs. G.P. Alders, seniorarcheoloog bij Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland.

3. HUIDIGE SITUATIE EN VOorgenomen ONTWIKKELINGEN IN HET PLANGEBIED

Het plangebied Dorpsstraat 63-69 is gelegen in de oude lintbebouwing van Obdam, aan de oostzijde van de Dorpsstraat. De bebouwing ter plekke van de ontwikkelingslocatie bestaat uit diverse woonhuizen en achterliggende schuren, vermoedelijk gebouwd in het midden van de 20^e eeuw. De woningen zijn voor zover bekend niet onderkeldert. Het nieuwbouwplan beoogt de aanleg van een parkeerkelder (afbeelding 2).

In het kader van dit nieuwbouwplan zal de bestaande bebouwing worden gesloopt. Daarna zal de bodem worden gesaneerd volgens een inmiddels goedgekeurd saneringsplan.¹ De bodemverontreiniging beslaat niet het gehele terrein (afbeelding 3). Er is sprake van een grondwaterverontreiniging met een omvang van circa 100 m². Daarnaast is een verontreiniging met minerale olie aanwezig met een omvang van circa 150 m². De vervuilde grond zal worden verwijderd. Ook zullen twee tanks met de daarbij behorende kabels en leidingen worden uitgegraven (afbeelding 4). Bij de uitvoering van de sanering moet rekening worden gehouden met een veiligheidsregime conform klassen 3T/2F (zeer giftig/licht tot zeer licht ontvlambaar). Voorts moet opgemerkt worden dat onder de bebouwing geen bodemmonsters zijn genomen.

Ten behoeve van de parkeerkelder zal de grond worden afgegraven ter hoogte van de percelen Dorpsstraat 63-65-67, tot een diepte van circa 2,00 meter beneden maaiveld, over een oppervlakte van 1000 m². Rekening houdend met een veiligheidsmarge van 0,10 tot 0,20 meter betekent dit, dat de nodige graafwerkzaamheden voor de bouwwerkzaamheden kunnen leiden tot verstoring van de bodem tot op een maximale diepte van circa 2,20 meter beneden het maaiveld.

In 2005 is reeds geadviseerd om bij plannen met een grotere omvang dan 50 m², waarbij tevens de bodem dieper wordt geroerd dan 35 cm, rekening te houden met de aanwezigheid van archeologische waarden.² Indien binnen de planlocatie archeologische waarden aanwezig zijn lopen zij grote kans om door de beoogde ingrepen te worden aangetast.

¹ Rapport Geodelft 395721-0019 v01

² Van den Berg en Alders 2005

4. HISTORISCHE EN AARDWETENSCHAPPELIJKE SITUATIE IN HET ONDERZOEKSGBIED

Historische situatie

Obdam is gelegen in een veengebied waarvan de ontginning reeds rond het jaar duizend van start is gegaan. Daarbij werden in het veenontginningsblok waarin Obdam is gelegen langgerekte kavels aangelegd vanaf het westen naar het oosten. Een ouder bewoningslint heeft gelegen ter plaatse van de voormalige Weeren, een waterloop evenwijdig aan de Dorpsstraat, maar meer westelijk gelegen. Uiterlijk na een overstroming in 1248 is de bewoning naar de strook langs de huidige Dorpsstraat opgeschoven. Een dergelijk opschuiven van bewoningslinten in het veenlandschap is voor Noord-Holland een algemeen verschijnsel (Besteman 1990).

De oudste bebouwing in het gebied is steeds te vinden aan de Dorpsweg en Dorpsstraat. Op de kaart van Joost Jansz. Beeldsnyder uit 1575 staat de plaats 'Opdam' aangegeven. De huidige Dorpsstraat is hierop zichtbaar als één van de belangrijke verbindingswegen uit die tijd. Op de kaart van Dou, die de situatie van omstreeks 1650 weergeeft, aan de oostzijde van de Dorpsstraat enige verspreide bebouwingslinten weergegeven. Eén van deze linten ligt binnen het plangebied (afbeelding 5). Min of meer hetzelfde beeld is zichtbaar op de kaart uit 1745 van het Hoogheemraadschap. Ook op de kadastrale minuut van 1826 is bebouwing langs de oostzijde van de Dorpsstraat te zien, echter is hier ter plekke van de planlocatie een open ruimte aanwezig (afbeelding 6).

Aardwetenschappelijke situatie

Het plangebied wordt op de bodemkaart aangeduid als bebouwd (dus niet gekarteerd) gebied. Direct ten oosten van het plangebied staat de bodemeenheid pMn55A aangegeven, het is aannemelijk dat dit ook voor de bodem ter plekke van het plangebied geldt. Deze eenheid wordt omschreven als kalkrijke leek-/woudeerdgronden; zavel, profielverloop 5.

De bebouwde kom van Obdam is ook op de geomorfologische kaart niet gekarteerd. Aangezien echter ten noorden, ten westen, ten oosten en ten zuiden van de bebouwde kom een vlakte van getijafzettingen (codering 2M35) wordt aangegeven, mag worden aangenomen dat dit ook voor het plangebied geldt.

De grondwatertrap is voor de regio waarbinnen het plangebied valt vastgesteld op IV. Dit wil zeggen dat de gemiddelde hoogste waterstand zich in elk geval onder de 0,40 meter beneden het maaiveld bevindt en dat de gemiddelde laagste grondwaterstand tussen de 0,80 en 1,20 meter beneden het maaiveld staat.

In het saneringsplan dat voor de ontwikkelingslocatie is opgesteld wordt een schematische opbouw van de bodemlagen weergegeven. De bovenste laag (0-1 meter beneden maaiveld) bestaat uit zand, sintels, puin en klei (ophooglaag). Daaronder (tot 5 meter beneden maaiveld) bevindt zich een laag met zandige klei en plaatselijk veen.

5. BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN IN HET ONDERZOEKSGBIED

Het plangebied ligt binnen een terrein van hoge archeologische waarde, aangeduid op de CHW-kaart (Cultuurhistorische Waarden Kaart, code WFR329A) en op de AMK (Archeologische Monumenten Kaart, monumentnummer 14838). Dit terrein betreft het historische lint van Obdam, waar in de ondergrond in principe bijna overal archeologische waarden uit de middeleeuwen en later te verwachten zijn.

Binnen het onderzoeksgebied zijn tot nu toe vier vindplaatsen bekend in het Archeologische Informatiesysteem ARCHIS, allen gelegen aan de westzijde de Dorpsstraat (afbeelding 7). Enkele tientallen meters ten westen van het plangebied zijn twee waarnemingen geregistreerd.³ Hier werd door de Archeologische Werkgroep Nederland (AWN) in 1988 een deel van een middeleeuwse terp onderzocht, waarbij resten en sporen van bewoning uit de 12^e tot de 15^e eeuw werden gevonden. De oudste sporen en vondsten uit de terphoging bestonden uit aslagen en aardewerk.

Ongeveer 100 meter ten zuidwesten van het plangebied, ter plaatse van Dorpsstraat 44, werden vondsten gedaan in 1991. Hierbij werd op 5 meter uit de rooilijn een haardplaats gevonden met aardewerk uit de 13^e eeuw. Ook op 35 meter uit de rooilijn lagen vondsten op dit perceel.⁴

Een vierde vindplaats ligt ruim 300 meter ten noordoosten van het plangebied en werd aangetroffen in 1968. Het gaat hier om een schervenconcentratie die te dateren is in de late middeleeuwen en waarbij het merendeel bestaat uit kogelpotaardewerk.⁵

³ ARCHIS-waarnemingsnummers 22458 en 23230

⁴ ARCHIS-waarnemingsnummer 22595

⁵ ARCHIS-waarnemingsnummer 8004

6. GESPECIFICEERDE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING VOOR HET PLANGEBIED

Op basis van de in de voorgaande hoofdstukken verzamelde gegevens, kunnen de volgende verwachtingen worden uitgesproken ten aanzien van de archeologie in het plangebied.

Het veengebied is reeds omstreeks het jaar duizend ontgonnen en bewoond geraakt. Daarbij zal de oudste bewoning van dit ontginningsblok zich ten westen van het huidige historische dorpslint van Obdam hebben bevonden. Na verschuiving van de bewoning in de 12^e en 13^e eeuw ontstond een bewoningsconcentratie ter plaatse van het huidige Obdam. Het is goed mogelijk dat zich ook ter plekke van de planlocatie sporen bevinden uit deze periode. Archeologisch onderzoek in de nabije omgeving bevestigt dit beeld. Uit historisch kaartmateriaal is bovendien gebleken dat binnen het plangebied waarschijnlijk bewoningssporen mogen worden verwacht uit tenminste de 17^e en 18^e eeuw.

De conclusie luidt dat het er een grote kans bestaat dat er bewoningsresten ter plaatse van de ontwikkelingslocatie aanwezig zijn die dateren vanaf de 12^e eeuw. Deze bevinden zich in een zone van enkele tientallen meters breedte langs de Dorpsstraat, daarbuiten is de kans kleiner. Het gaat om bijvoorbeeld funderingen van de voorafgaande boerderij(en) met bijgebouwen, afvalkuilen, waterputten en gedempte sloten (met beschoeiingen), waarin de weerslag van het dagelijks leven en werken uit die perioden te vinden is.

7. ADVIES

De in het voorgaande hoofdstuk aangegeven hoge archeologische verwachting voor de late middeleeuwen en de nieuwe tijd maakt duidelijk dat binnen het plangebied een grote kans bestaat op de aanwezigheid van archeologische waarden die behoudwaardig zijn.

De te saneren locaties zullen vanwege de mate van vervuiling verder niet archeologisch worden onderzocht. De saneringswerkzaamheden (ontgravingen) moeten in omvang daarom zo beperkt mogelijk worden gehouden.

Vanuit een oogpunt van een zorgvuldige omgang met de archeologische waarden is het noodzakelijk dat op het plangebied buiten de te saneren locaties een inventariserend veldonderzoek plaats vindt, waarbij wordt vastgesteld of zich daadwerkelijk archeologische overblijfselen binnen het plangebied bevinden. Ook wordt daarmee de begrenzing van de waarden bepaald en kan worden nagegaan of deze waarden in het (sub)recente verleden reeds zijn aangetast.

Het inventariserend veldonderzoek dient te bestaan uit grondboringen die reiken tot op een diepte van minimaal 2,2 meter beneden het maaiveld en die zodanig verspreid zijn over het terrein dat de onderlinge afstand altijd minder is dan 15 meter. Extra boringen kunnen worden gezet als tijdens het uitvoeren van het veldwerk blijkt dat dit noodzakelijk is.

Na het zetten van de boringen wordt, afhankelijk van de resultaten, besloten hoe verder met het aspect archeologie om te gaan. Zolang dit besluit nog niet is genomen moet rekening worden gehouden met archeologische waarden bij de te verrichten sloopwerkzaamheden. Dit betekent dat de sloop dan voorlopig niet dieper mag gaan dan het maaiveld. De bevoegde overheid neemt uiteindelijk een selectiebesluit over de behoudwaardigheid van de eventuele archeologische resten in de bodem van de planlocatie. Op basis van dit selectiebesluit zal het onderzoek zondig worden voortgezet en de betreffende locatie door middel van een archeologische opgraving worden onderzocht.⁶

Het archeologisch veldonderzoek moet worden verricht door een tot opgravingwerkzaamheden bevoegd bedrijf. Voor het booronderzoek is een Plan van Aanpak verplicht. Dit Plan van Aanpak dient nauwkeurig te worden afgestemd op het al bestaande saneringsplan. Wij raden aan het Plan van Aanpak aan de gemeente aan te bieden ter goedkeuring. Indien op basis van de resultaten van het booronderzoek archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk blijkt te zijn dan is het

⁶ De term selectiebesluit komt niet rechtstreeks voor in de nieuwe Monumentenwet. Wel is in de nieuwe Monumentenwet opgenomen dat gewerkt wordt via de in de beroepsgroep geldende normen. De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) is deze norm. De KNA verstaat onder een selectiebesluit "een gemotiveerd besluit van de bevoegde overheid tot het al dan niet behouden van een bepaalde archeologische vindplaats. Het besluit leidt tot het al dan niet, of onder voorwaarden, vrijgeven van een terrein of te nemen archeologische maatregelen". Een dergelijk selectiebesluit volgt op het selectieadvies dat door de archeologisch deskundige wordt gegeven. Het selectieadvies van de archeologisch deskundige heeft slechts betrekking op de archeologische waarden, terwijl het selectiebesluit een afweging is van de archeologische waarden ten opzichte van de andere beleidskeuzen en -prioriteiten die spelen. Dit is een besluit dat slechts de bevoegde overheid kan nemen in het kader van de belangenafweging volgens de Wet Ruimtelijke Ordening. Een selectieadvies wordt gegeven naar aanleiding van een archeologisch vooronderzoek, waarna de bevoegde overheid het selectiebesluit neemt.

opstellen van een Programma van Eisen noodzakelijk. Ook bij het Programma van Eisen dienen de gegevens uit het saneringsplan in ogenschouw te worden genomen.

LITERATUUR- EN DOCUMENTATIELIJST

Digitale bronnen

- Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS);
- Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland: <http://chw.noord-holland.nl>;
- Diggelen, A. van, *Kadastrale minuut uit 1826 van de gemeente Obdam, sectie B, blad 2* (www.dewoonomgeving.nl)
- Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, *Noorderkwartier perfect gemeten. Kaarten van het Noorderkwartier en West-Friesland in de 17^e eeuw* (Cd-rom), 2005.

Atlassen

- Atlas van Historische Topografische Kaarten Noord-Holland. Bladen van de Chromotopografische Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden schaal 1:25.000, 1894 - 1923, Landsmeer, 2003.
- Geomorfologische kaart van Nederland, 1:50.000, Blad 19 Alkmaar, 1971
- Grote Historische Provincie Atlas Noord-Holland 1849-1859 (Wolters-Noordhoff), Groningen, 1992.
- Kaartboek Uitwaterende Sluizen in Kennemerland en West-Friesland 1745, tweede heruitgave 1980.
- Topografische Atlas Noord-Holland 1:25.000 (Wolters-Noordhoff), Emmen, 2004.

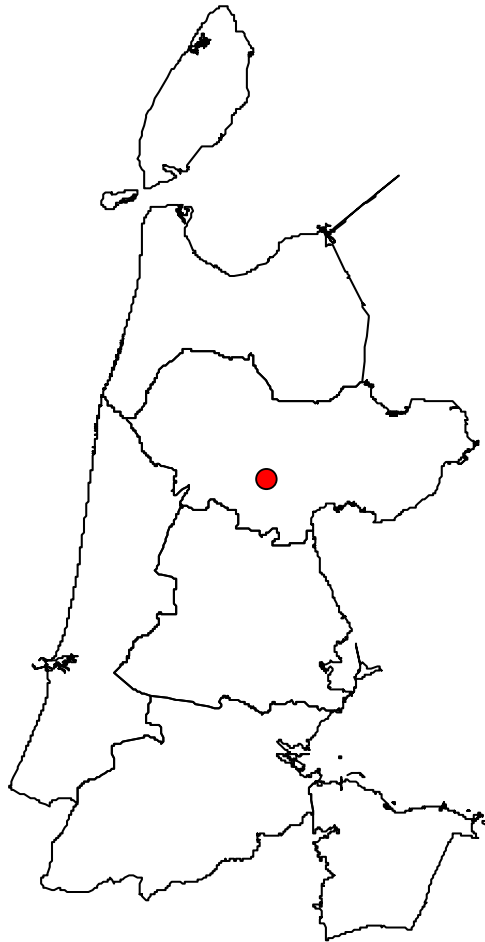
Literatuur

- Alders, G.P., *Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Dorpsstraat 84a, gemeente Obdam* Wormer, januari 2006.
- Alders, G.P., *Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Dorpsstraat 32, gemeente Obdam* Wormer, augustus 2006
- Berg, F.G. van den & G.P. Alders, *Bureauonderzoek naar de archeologische waarden in het bestemmingsplangebied Obdam-Hensbroek, Gemeente Obdam*, Wormer, juli 2005.
- Besteman, J.C., "North Holland AD 400-1200: turning tide or tide turned?" in: *Medieval Archaeology in the Netherlands*, Assen/Maastricht 1990, 91-120.
- Haartsen, A. en J. Lenten, *De cultuurhistorie van Westfriesland*, Haarlem, september 2001.
- Hameleers, M., 1987: *West-friesland in oude kaarten*, Wormerveer.
- Janssen-Roelofs, K., 2007: *Saneringsplan Dorpsstraat Obdam, Rapport Geodelft 395721-0019 v01*, Delft.

AFBEELDINGEN

Afbeelding 1

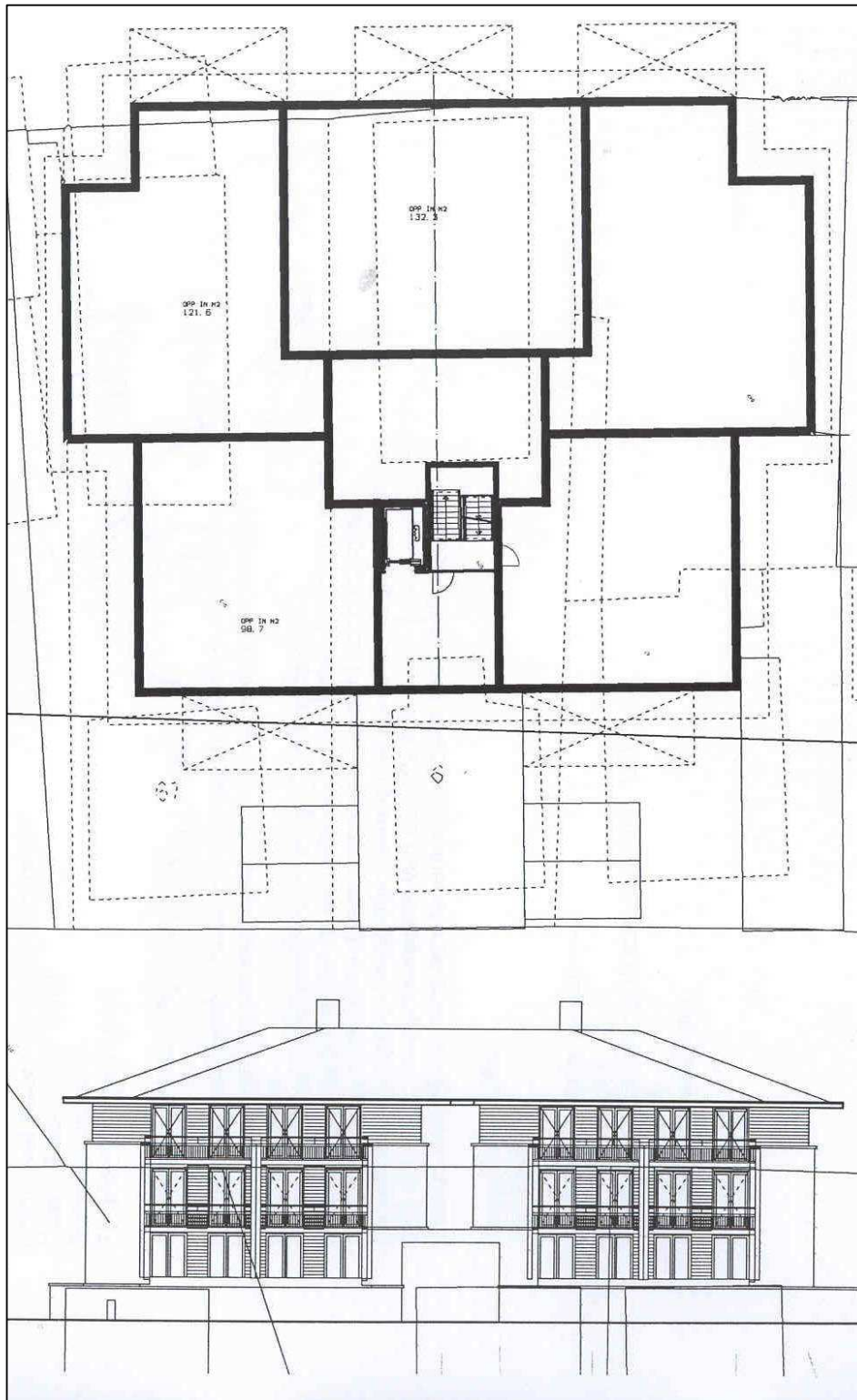
Ligging van het plangebied in Noord-Holland

Afbeelding 2

Toekomstige situatie van het plangebied

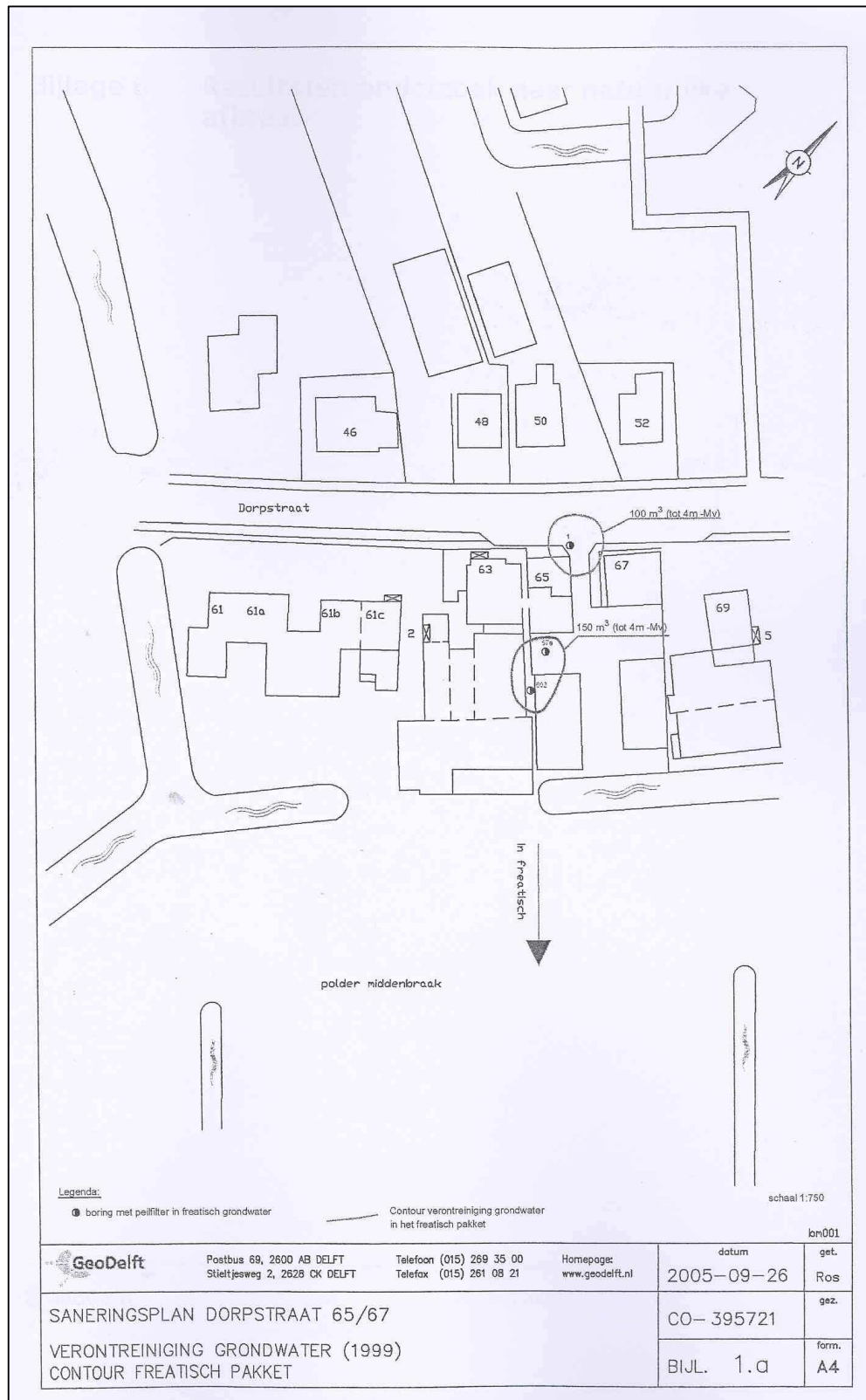
(bron: Kamp Bouwbedrijf BV)

Afbeelding 3

Locaties bodemverontreiniging

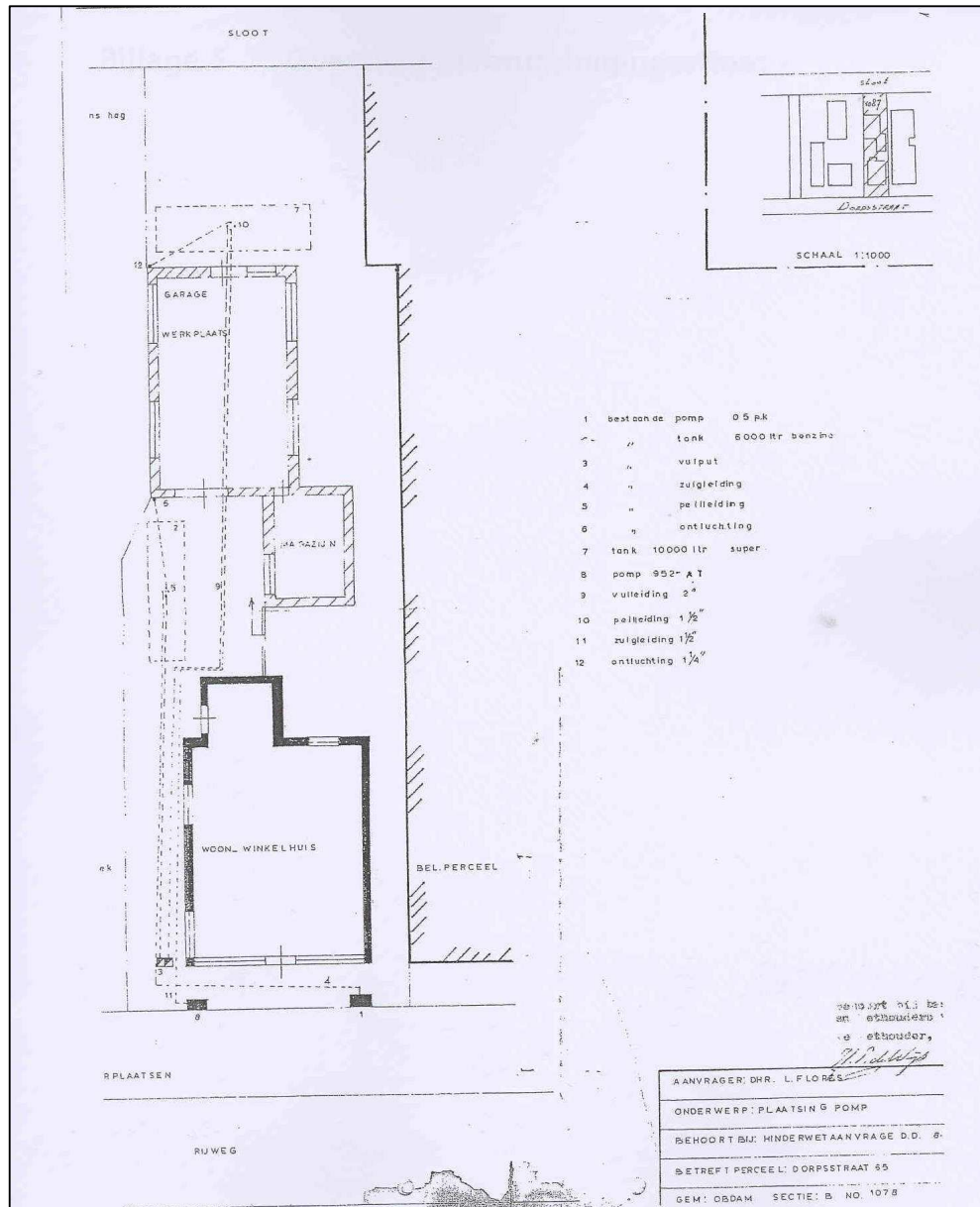
(bron: Janssen-Roelofs 2007)

Afbeelding 4

Locatie tank en bijbehorende kabels en leidingen

(bron: Janssen-Roelofs 2007)

Afbeelding 5

Kaartuitsnede Dou ca. 1650. De blauwe stip geeft de locatie van het plangebied aan.

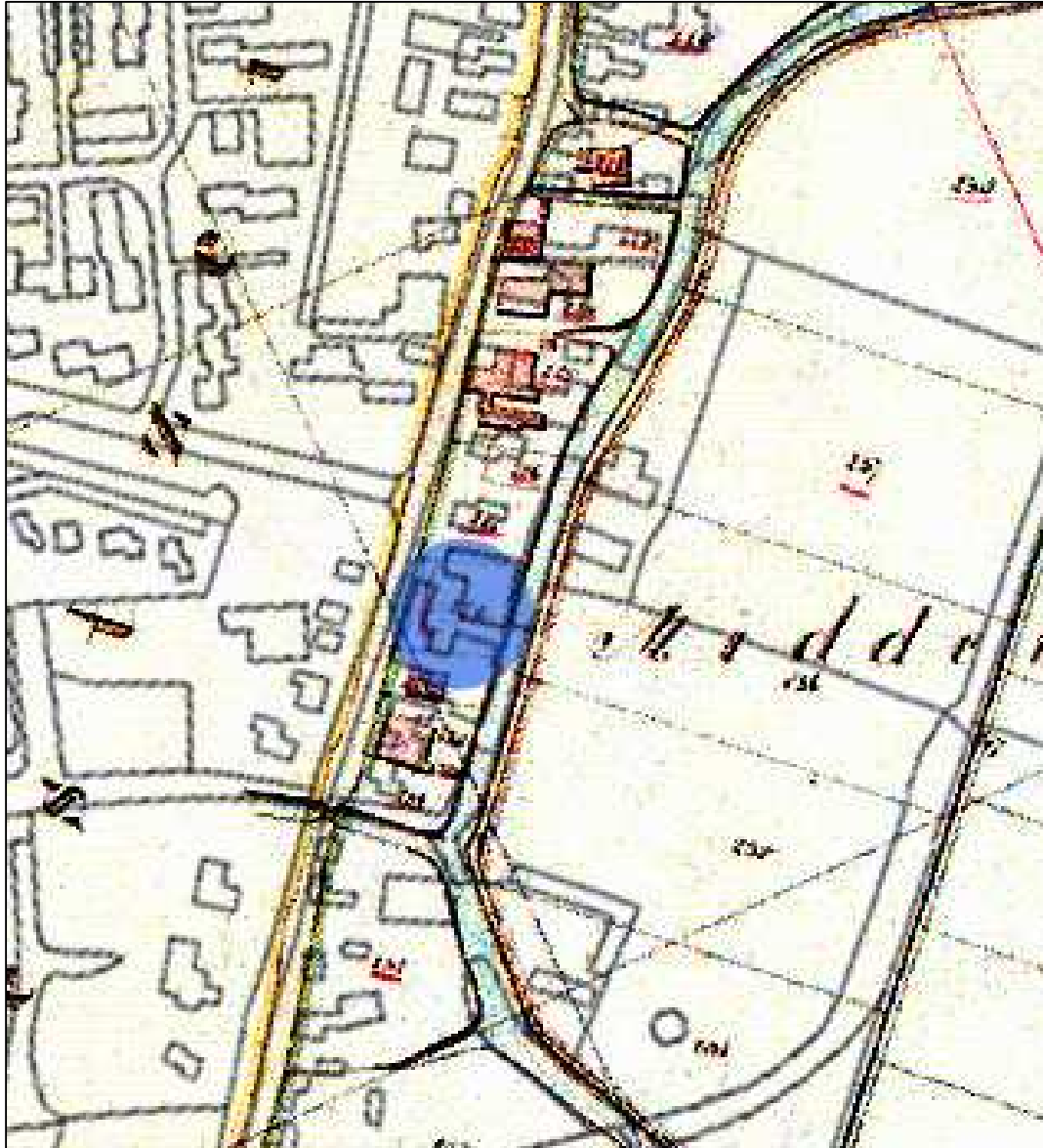
(bron: Hoogheemraadschap, 2005)

Afbeelding 6

De kadastrale minuut van 1826 geprojecteerd op de huidige situatie. De blauwe stip geeft de locatie van het plangebied aan.

(bron: ARCHISII/www.dewoonomgeving.nl)

Afbeelding 7

Het onderzoeksgebied met de bekende archeologische waarden (waarnemingen) en de begrenzing van de historische kern.

(bron: ARCHISII)

04-09-2007

